

La mirada del tafur

Ferran Torrent

Aleshores encara no sabia el seu nom. No coneixia res d'ell malgrat que la seua presència era gairebé quotidiana, per bé que la resta dels clients l'ignoraven. Sempre seia en el tamboret situat al racó lateral de la barra. No parlava amb ningú i quan algú, per tafaneria, se li adreçava, responia, invariablement, amb aquell somriure concís de turista d'estada en un país del qual desconeix l'idioma. I tanmateix conversava. Mantenia un soliloqui esquitxat, ara i adés, de gestos indigents que pretenien ratificar o desmentir un interlocutor imaginari. Alt, de contextura dèbil i malgirbat, el seu rostre mostrava una malenconia metafísica però amb una petita vivesa als ulls, com si estiguera mirant un horitzó enigmàtic.

Els dies de fred humit prenia una copa de conyac; de vegades dues, sovint de la mateixa marca. Així que entrava, el cambrer li servia la copa i recollia els diners, en moneda fraccionària, que prèviament havia deixat sobre el taulell. Un dia, Hèctor, el cambrer que feia l'horari del matí i el migdia, li va indicar que el preu de la copa havia

pujat. Li ho va dir amb amabilitat ensucrada, maldant per controlar una resposta que, per imprevista, temia que fóra desmesurada. I de nou féu aquell somriure inexpressiu, mentre Hèctor, amb displicent fermesa, insistia inútilment en el canvi de tarifa. El cambrer em va mirar i va arronsar els muscles, incapaç de resoldre l'afer. Llavors vaig anar cap l'home que no parlava, i quan vaig arribar-hi ja havia escampat unes quantes monedes. Vaig separar les que faltaven per pagar la copa i li vaig acostar les altres fins la seua mà. No les va agafar, al revés, les reuní amb les que jo havia separat i, de seguida, tot d'una, es va beure el conyac.

Va encendre un cigarret i després d'exhalar la primera glopada de fum, va col·locar l'una damunt l'altra les monedes i les va deixar a la vora de l'interior del taulell. Li vaig dir a Hèctor que li servira una altra copa, al mateix preu. L'home del qual ni tan sols sabia el seu nom em va observar de fit a fit als ulls i em va somriure. Li vaig tornar la mirada; el somriure, no. Això d'ell presumia que era un gest mecànic forçat des d'un silenci voluntari, com si, davant la ineficàcia de les respostes, evitara emparar-se en la buidor del recurs retòric.

En un ambient on la freqüència en el tracte t'obliga a encaixar amb persones que no tens el gust de conèixer, l'estranya actitud d'aquell home em cridava l'atenció. Potser en llocs de tabaleig les presències efímeres i callades propicien l'esment dels altres. Des de feia al voltant de tres mesos que l'observava, i per bé que tenia decidit esbrinar-ho, encara no sabia qui era.

Hollywood era la cafeteria dels germans Josep i Ferran Torres en els temps convulsos de la València dels inicis de l'any 75. Situada al centre neuràlgic de la ciutat, tenia dues portes: una, la principal, donava al carrer que conflüïa a la plaça llavors del Caudillo, mentre que l'altra, precedida d'un giradiscos, era en un carreró estret, tot ple de tasques, sense a penes trànsit rodat i per on els diversos distribuïdors comercials subministraven a la cafeteria bo i aprofitant que aquesta entrada enllaçava amb l'escala que conduïa al magatzem.

No era ben bé una cafeteria, tampoc un pub. El Hollywood era un compendi que responia a la demanda social de la zona: al matí, acollia funcionaris i gent de pas; al migdia, generalment, rendistes i fills de bona família hi prenien el vermut; a la vesprada s'hi barrejaven parroquians de tota mena, i a la nit... Bé, de nit les ciutats haurien de ser més cordials, però els germans Torres havien heretat una clientela nocturna annexa al traspàs del local. De fet, el Hollywood tenia un soci addicional, el

Fino, herència de Tomàs Torres, oncle dels germans que en vida adquirí compromisos que ara Josep i Ferran arrossegaven. No era un mal tipus, el Fino; era un proxeneta diguem-ne emèrit. El seu passat atreia algunes de les prostitutes nocturnes desplaçades del barri xino, les putes captivaven periodistes addictes a qualsevol règim polític, i aquests últims induïen la presència d'un policia ben especial: Bernardo del Río, comissari de la Brigada Político-social.

El microcosmos humà del Hollywood sintetitzava amb més o menys fidelitat el que passava al carrer; tot i que allò que succeïa de portes enfora els era si fa no fa indiferent, als germans Torres. No participaven en l'efervescència que s'intuïa del probable canvi de rumb polític, però de vegades ensopeguem amb el destí justament en la cantonada que intentàvem evitar.

Empesos per la decisió vitalista de guanyar-se la vida el millor possible, compraren el Hollywood amb la inestimable ajuda del Fino, bon coneixedor de l'entramat urbà de l'oci, que va convèncer l'anterior amo de la cafeteria perquè desistira d'altres ofertes. El Hollywood, doncs, pertanyia a l'activa personalitat dels germans Torres i a la mirada impassible del Fino, llicenciat d'un ofici contra el qual emanava el principi dels anys.

El local no era espaiós i la barra, entapissada al frontal de cuir negre, albergava, a la part de darrere, una petita cuina amb una planxa que tan sols s'utilitzava per fer sandvitxos (de pernil dolç i formatge o bé de formatge o pernil dolç). La barra ocupava gairebé l'ample de la cafeteria i algunes taules, poques, la resta. Els lavabos, al fons d'un passadís i a l'esquerra, com és habitual. Al marge de

l'escala que baixava al magatzem, una altra, de cargol, pujava a una sala amb un reservat per a les partides de pòquer que tenien lloc al voltant d'una taula folrada de verd amb cendrers incrustats a cada plaça de jugador. Ben prop, un despatx amb una caixa forta i un sofà llit a sota d'un plànol ben peculiar de València: Hèctor, el cambrer, clavava xin-xetes vermelles a la zona de la ciutat on havia tingut una amant.

La nòmina del Hollywood la componien tres cambrers, els dos germans i el Fino, una plantilla extensa en despeses si considerem que, dels tres darrers, dos produïen amb l'aguait constant i l'altre parava la mà: el proxeneta naix, es fa i es mor. Es mor proxeneta. Tot barrinant, doncs, la manera d'ingressar més diners, els germans constituïren una altra empresa, Festejos Torres, idea bastida per Andreu Rosó, company de pòquer de Ferran, cronista de l'alta societat, periodista de vestir elegant i servicial cosa de no dir.

No hauria estat correcte, moralment entès, que Andreu Rosó formara part de l'empresa, va excusar-se el periodista amb els germans quan els va proposar la idea. Ell en tenia prou amb el quinze per cent net dels clients que hi aportava, gairebé tots, aquells que anhelaven una ressenya a les pàgines de societat en el diari d'Andreu Rosó.

Aleshores les seccions de societat de la premsa tenien tanta importància com les d'esports. En temps de crisi econòmica, les esmentades pàgines eren com la garantia d'un préstec bancari a ulls clucs, un passaport de solvència social que el periodista Rosó ressaltava amb profusió de fotos i un text escanyolit per bé que significatiu. Andreu Rosó era una mena de termòmetre que prenia la

temperatura a la burgesia valenciana, una classe social malendreçada en els gestos, marcida en l'esperit, autoeducada en els deliris de grandesa que es materialitzen quan, tot eructant de farts després d'empassar-se una barbacoa de costelles de xai, descobreixen en el Moët Chandon la delicadesa que els distingeix.

Els Torres, exgerents d'un bar tocant a la zona portuària que refugiava una parròquia d'avenir esguerrat, encararen la projecció de Festejos amb el respecte dels nousvinguts a un cercle social que només abastaven amb la visió perifèrica. Però aquesta prevenció jeràrquica prompte quedà difuminada amb l'observança d'unes pautes de conducta, la dels clients, amb prou feines melindroses en el contingut quan no generalment grolleres en la forma. Aquesta mirada distanciada no els inhibia de destriar el gra del que ells consideraven la palla. Al cap i a la fi, els digué un dia el professor don Enrique Mata, la diferència entre les classes socials autòctones potser era un malentès econòmic.

—Bon dia tingam, don Enrique. Bon dia, xicot —a Ferran Torres—. Bon dia a tots i que Deú Nostre Senyor els done salut. —I al cambrer—: Hèctor, la caçalleta.

Deu minuts abans de les vuit feia l'entrada al Hollywood don Honorio, capellà de sotana amb la traça de no haver-se-la canviat des del concili de Trento. El seu aspecte recordava l'actor Pepe Isbert; era un home de tracte planer, molt animós i vitalista malgrat l'edat avançada, però absort i llunyà dels esdeveniments quotidians. A les vuit, dues monges amb una furgoneta el recollien a la cantonada del carrer per traslladar-lo a un col·legi de sordmuts on oficiava missa diària a més de posar cura que la comptabilitat no baixara per sota de l'estat precari usual. Tan bon punt es prenia la caçalla, mastegava una pastilla de Mentol a fi d'aigualir un alè que a l'interior del vehicle gremial hauria resultat sospitós. Don Honorio era objecte de bromes tot i que era apreciat, pel seu caràcter i exotisme, entre la clientela.

—Don Honorio, una endevinalla —féu Hèctor alhora que li servia la caçalla—: A vore si sap quin és l'animal que no té pardal.

—Ai, fill, m'ho veig vindre —somrigué el capellà.

—Diga, diga...

—No ho sé, Hèctor; l'ornitologia no és, com pots imaginar-te, la meua especialitat.

—La viuda —digué el cambrer.

Tothom, fins i tot don Honorio, va riure.

El capellà va aprofitar el bon ambient per repartir, com tenia per costum una vegada a la setmana, números de loteria a benefici del col·legi de sordmuts.

—Senyors, els pregue una miqueta de caritat amb els necessitats. Només són deu durets. Hui vostès seran un poc més pobres, però ja saben que dels pobres serà el regne de Déu.

Don Honorio coaccionava predicant sobre la felicitat en una altra vida, però els plaers del personal tocaven de peus a terra. Amb tot, d'un en un va vendre els números mentre reiterava amb assajada humilitat «Gràcies, moltes gràcies...». De seguida, abans de lliurar-li el número a don Enrique, se situava al centre de la cafeteria i, amb un canvi en la inflexió de la veu, com si predicara a un auditori de malcreients al qual tracta de convèncer, bo i alçant la mà amb els diners recaptats, declamava:

—És més fàcil que un camell passe per l'ull d'una agulla que un ric entre al regne del cel.

La clientela féu l'aplaudiment de rigor i el capellà va correspondre amb una mà al pit i inclinant mig cos cap avant.

—¿I no és preferible ser ric ací baix i ja vorem què passa després allà dalt? —preguntà Hèctor.

—Els designis del Senyor són inescrutables —resolgué de rutina el capellà encaminant-se a la tauleta on era assegut don Enrique—. Sent vostè com és ateu, i siga entès açò últim amb respecte, no sap el valor que té la seua ajuda.

—Sóc agnòstic, don Honorio. Al capdavant, l'ateisme és una religió sense Déu.

—Vostè, don Enrique, fila massa prim per als meus coneixements teològics.

Des del carrer va arribar el so del clàxon de la furgoneta de les monges i don Honorio va fer un gest de disgust, serrant les dents, com si li fera mal alguna part del cos. Don Enrique li va allargar els deu duros i el capellà es va dirigir a corre-cuita al carrer tot repetint amb extrema cordialitat: «Que tinguen un bon dia, moltes gràcies...».

I com feia sovint, es posava a la boca amb sorprenent rapidesa la pastilla de Mentol i se n'anava sense pagar la caçalla.

—Que Déu ens ho pague —deia llavors Hèctor amb una ganyota d'afable resignació.

El pare Honorio era el primer acte d'una comèdia, ara humorística ara melodramàtica, que tenia lloc a l'espai del Hollywood; un espai que sovint prenia la dimensió vital a través d'alguns dels personatges que el freqüentaven. Un espai on el dia i la nit eren dues cares ben distintes encastades en una matriusca russa. La quotidianitat diürna deixava pas a la insidiosa nocturnitat sense solució d'avinença, com dos planetes que es desconeixen tot i que habiten la mateixa galàxia.

Els germans Torres vivien intensament cada dia; bé, això no era del tot cert: el que vivien amb intensitat era la nit. Fins al migdia Josep Torres dormia, també intensament. L'ansietat perquè les hores no s'escolaren, la curiositat per tot allò que conformava l'aprenentatge de la vida, mantenia en l'insomni Ferran Torres.

Potser per les mides casolanes de la cafeteria o bé per la relació de confiança que aflorava en el caràcter dels germans, el Hollywood era, per a alguns dels assidus, una mena de sopluig que arrecerava del rigor insolent d'una ciutat que, en ple procés de radical canvi urbanístic, es transformava en una metròpoli desconsiderada amb els seus habitants i desmemoriada amb un passat no gaire llunyà.

El procés social —també en plena transformació—, la crisi econòmica, havien fet de València una ciutat hostil i insegura on gairebé tothom es mirava amb un aire de sospita. Com en altres llocs de semblant fisonomia, el Hollywood era un refugi per a desconcertats i Ferran Torres un observador implacable, com el tramoista conscient de trobar-se darrere d'un escenari que acull una gran obra de funció única. Pretenia i semblava estar absent, però la irrupció del professor don Enrique Mata al Hollywood va despertar en ell no sols l'afinitat personal sinó també l'interès per l'empremta que els anys havien deixat en el personatge.

Ferran Torres no recordava ben bé quin va ser el primer dia que el professor Mata va entrar al Hollywood. Potser fou els darrers dies de setembre del 73; en qualsevol cas, estava segur que havia estat el mes de setembre, perquè tenia el retall del diari que anunciava el seu

retorn amb una foto que l'identificava. Tal vegada ja feia uns dies que el professor anava a la cafeteria, però Ferran no s'hi va fixar fins que el seu germà va retallar aquell breu d'agència datat el 25 de setembre. La notícia no deia que el professor Mata venia d'un llarguíssim exili, explicava succintament que el catedràtic d'estètica don Enrique Mata, després de molts anys d'exercir de director general dels museus francesos, retornava jubilat al seu país.

Aleshores el professor Mata seia en una de les tauletes de la terrassa i rebia la visita de tres o quatre persones, no sempre els mateixos, generalment joves de posat universitari que conversaven amb ell durant algunes de les moltes hores que don Enrique passava a la cafeteria. De colp i volta les visites cessaren i llavors Ferran Torres va començar a prendre de tant en tant una cervesa amb ell mirant d'atenuar-li la solitud, tot i que, de vegades, per no estroncar el curs dels pensaments en els quals el professor semblava enfilar-se, l'observava amb la mateixa cura que, de xiquet, posava en el silenci melangiós del seu avi. Així tingueren inici els primers símptomes d'una confiança mútua. Don Enrique li recordava el seu avi: duia la tristesa del passat en les estries de la cara, el record d'un temps que retenia malgrat la duresa d'una vida entregada a una causa incerta.

El retorn a València del professor Mata era una presència de respecte per al règim que encara cuejava i una referència emblemàtica per als partits de l'oposició agrupats, la majoria, al voltant de l'organització Entesa Democràtica. El seu prestigi internacional en el món de l'art va forçar que la dictadura el reconeguera com a ciutadà. Fet

i fet, el professor era un vell malaltís que havia deixat la militància al partit comunista sense que, fins ara, se'n saberen els motius. Potser fou a conseqüència de l'edat; tal vegada la salut malmesa en l'exili, assenyalaven els rumors. Qui sap si, en el fons, va esperar en va que la vida li tornara només una part de tot el que ell havia entregat. Sota aquella expressió de noblesa impertorbable, Ferran Torres intuïa l'actitud callada d'algú que se sent traït.

En un temps on fins i tot els innocents se sentien culpables davant la policia, la presència gairebé usual del comissari Bernardo del Río al Hollywood anellava la cafeteria amb un halo d'immunitat dels desordres nocturns, tot i que l'ambient es tornava caspós. De nit, quasi tots els que freqüentaven la zona sabien que, des de feia uns anys —abans que els germans Torres l'administraren—, el comissari es deixava caure, pels volts de les onze, al Hollywood; i els propietaris notaven el malestar d'una complicitat involuntària.

Bernardo del Río afegia a la seua professió —excessivament notòria, notòriament pública— un caràcter fatxenda, potser consubstancial a l'ofici. Li agradava infondre d'allò més aquell respecte que no era sinó temor a un poder del qual tothom desconeixia els límits. D'ell es deia que tenia València en un fitxer al soterrani de la comissaria central, conegut com «el despatx de Bernardo»; allí, la Brigada interrogava els detinguts per causes polítiques.

Hi havia una llegenda tètrica al voltant de la seua personalitat i ell semblava estar-ne tot cofoi, seduït pel seu talent que creia extraordinari. Certament era un tipus llest que havia accedit al càrrec quan els diversos aspirants, que per mèrits i edat podien haver assolit la comandància, declinaren l'oferta davant el rumb que prenién els esdeveniments socials. Jugador impenitent i ambiciós, Bernardo del Río preferia el tot a una carta sabedor que té en eixa jugada l'única possibilitat de fortificar-se. Ell era conscient que en la suma de la lògica política dos i dos no resultaven quatre sinó el que calia en cada moment. Amb la fermesa d'unes matemàtiques que tirantava des d'un domini inqüestionable, Bernardo del Río movia amb absoluta indemnitat les peces de la seua particular partida d'escacs.

València resplendia entre els llums nocturns quan el comissari va entrar al Hollywood. A fora, un guardaespalles es va quedar dins del cotxe —un Renault 12 amb els vidres blindats— i un altre vigilava fent voltes pel carrer o bé des de l'interior del bar del davant, a través de la finestra, sense perdre de vista la porta principal i el carrer lateral. Bernardo del Río mai no havia rebut amenaques de mort, però no calia ser un paranoic per saber que alguna gent li'n tenia, de ganes.

La seua entrada afuava la mirada dels presents i incitava la diligència dels cambrers. Es va reunir a la barra amb els periodistes Andreu Rosó i Cento Dalmau, radiofonista esportiu que, de camí a l'emissora, parava al Hollywood per saludar «don Bernardo».

Josep Torres no pogué impedir un gest de fàstic davant la compareixença del comissari. Era dalt al despatx amb el seu germà i el Fino repassant els beneficis.

—Ja el tens ací —va dir a Ferran amb un to de veu dis-
plicant, com si l'hagueren tret del llit per demanar-li un
favor.

—Hauries d'acostumar-te a la seua presència —Ferran
va contestar sense deixar de comptar amb el polze humi-
tejat els bitllets estesos arreu de la taula—. Tampoc a mi
no em cau bé.

«¿I al Fino —va pensar Josep Torres— li agrada el
comissari?» Ho va deixar córrer; no valia la pena esbri-
nar-ho, era com preguntar-li a un oligofrènic com es tro-
bava. El Fino tenia el seu món a part, veia les persones
en funció del rendiment econòmic. Parlava poc i a penes
jutjava, però va dir:

—¿Quant et deu del Río?

Ferran va fullejar una llibreta per cerciorar-se'n.

—Amb les cinc mil de l'última partida, trenta-dos mil.
Per ara.

—Li hauries de perdonar el deute.

Va tancar de sobte la llibreta i va mirar de fit a fit el
Fino descansant el cos amb els colzes sobre la taula.

—Fino, deixa que jo m'ocupe dels meus assumptes.

—Tu mateix, però és bo tindre content un policia, mai
no se sap si el pots necessitar.

—No el necessitem. A més, els deutes de joc són deu-
tes d'honor —va explicar Josep, i de seguida es va adonar
que havia dit una ximpleria: parlaven del comissari del
Río.

El Fino va posar una mà al muscle de Ferran adver-
tint-lo de la presència del coronel Luis López de Seoane,
fill del comte de Berní, que anys enrere fou un dels
benefactors de la ciutat. El coronel es va afegir a la con-

versa dels periodistes i el comissari. La partida, doncs, feia el ple. Llavors Ferran va agafar una baralla de pòquer nova de trinca, amb les cartes encara dins l'estoig i l'embolcall de plàstic sense precintar.

—¿Et quedes? —preguntà al seu germà.

—No, tinc un compromís.

Quan Josep tenia un «compromís», la dona era una casada. Ferran va somriure: ¿A mitjanit, quina senyora podia trobar una excusa per eixir de casa? ¿O potser el seu germà s'arribava fins al mateix domicili davant l'absència del marit, tal vegada un metge de guàrdia o un viatjant de comerç? De sempre havia sospitat que en les relacions sexuals hi intervenen més de dues persones. Quan això no passa, és perquè un dels dos és esquizofrènic.

Isqueren del despatx.

Ferran i el Fino van restar dalt, drets al costat de la barana; Josep va entrar a la barra, es va servir un conyac i va dir a Mingo, el cambrer de més edat, que marxara a casa. L'home s'alçava de matí per llogar-se en les feines del camp al poble de l'Horta Nord on vivia. Manel, l'altre cambrer que feia l'horari de vesprada i nit, se'n faria càrrec.

En eixir, Mingo es va topar en la porta de la cafeteria amb Hèctor, que es dirigí d'esma a l'escala bo i deixant un rastre de colònia que va cridar fins i tot l'atenció del coronel, home de poca ensumada, però proveït d'un olfacte magnífic per diferenciar les marques de whisky ni que fóra en el moment més agusat de la borratxera. Hèctor va saludar amb eufòria continguda Ferran i el Fino, s'endinsà al despatx, va tancar la porta, de seguida

va obrir un calaix i d'una capseta redona en va traure una xinxeta de color vermell que va clavar a la zona del plànol del barri de l'Eixample. Cadenciós, va fer unes passes enrere i es va deixar caure sobre una cadira amb les cames eixarrancades mentre contemplava la xinxeta amb simillar satisfacció amb què un entomòleg esguarda la papal·lona exòtica i esmunyedissa que ha tardat anys a caçar.

Baix, Manel endreçava l'interior de la barra. Cento Dalmau se'n va anar després de complir amb el precepte gremial de saludar el comissari. El coronel i Andreu Rosó, amb un got de whisky cadascun, van pujar a la sala de joc.

—Dus-me dalt una botella de Johnny Walker —ordenà del Río a Manel.

El cambrer va mirar Josep Torres.

—Porta-te-la tu mateix.

Torres va empènyer calmosament la botella fins acostar-la a un pam del comissari. Del Río se li va encarar amb una expressió que a Josep li va semblar amenaçadora, amb els ulls a punt de botar-li de les conques. Amb tot, li va aguantar la mirada. El Fino, a l'aguait des de la barana, va cridar el comissari, el qual va esbossar un somriure fred mentre agafava la botella, però mostrava una cara com si no sabera quin moviment havia de fer a continuació. De nou se sentí el Fino cridant-lo.

A del Río el molestava l'altivesa de Josep; no li agradava gens ni mica que el tutejara. Als Torres tampoc no els venia de gust tutejar-lo; en realitat, desitjarien no haver-lo conegut. A ell i uns quants més que pul·lulaven per la cafeteria, preferentment a la nit. No obstant això, als Torres els interessaven els diners però no la seua pro-

cedència. De manera que tenien un garito i havien d'administrar-lo, perquè a ells, al marge de guanyar-se i gaudir de la vida, no els havien ensenyat res més. Potser tampoc no calia gaire més.

El comissari del Río s'adreçà a la sala de joc.

—El teu germà i jo no ens tenim simpatia mútua —va dir bo i exhalant un sospir d'enuig. Ferran no va contestar, hi ha silencis que porten una resposta implícita.

—Senyors, ¿a com posem la mà d'eixida?

Una vegada més, el Fino feia de bomber.

L'estat d'ànim de Josep s'havia engallardit. Va xarrupar de gust un conyac assaborint-lo al màxim. Hèctor va obrir la porta del despatx.

—Ferran —digué—, ¿puc dormir al sofà?

—No, que deixes pèls.

—Demà potser arribaré tard.

Llavors Hèctor va baixar a la barra per contar-li al menor dels Torres la seua última conquesta femenina, però Josep ja era fora, a punt d'engegar el cotxe. El retrovisor li va enquadrar l'escena del carrer: va veure Melissa la grega, Xaro, la Segoviana, Merceditas, la Morritos... Algunes tenien un nom de guerra ben curiós. Perquè en guerra estaven: contra la vida. Feia un vent humit i bramulava amb una mica d'intensitat.

El Fino va repartir cartes. El coronel es va mesurar el segon whisky. Se servia amb la base del colze ben travada sobre la taula, amb el braç en tensió, provant de dissimular un xicotet tremolor a la mà.